

REPERE BIBLIOGRAFICE

Nae Ionescu, *Opere*, vol. I: *Cursuri universitare (1)*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, postfață de Eugen Simion, București, Academia Română/Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2020, CCIV + 1508 p.

Nae Ionescu, *Opere*, vol. II: *Cursuri universitare (2)*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, postfață de Eugen Simion, București, Academia Română/Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2020, 1168 p.

Nae Ionescu, *Opere*, vol. III: *Studii. Prefețe, articole și cronici*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, postfață de Eugen Simion, București, Academia Română/Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2020, 1263 p.

În colecția „Opere fundamentale” a Fundației Naționale pentru Știință și Artă au apărut trei volume care cuprind *Opere*-le lui Nae Ionescu. Avem astfel la îndemână o ediție esențială a profesorului care a dat imboldul creator pentru autori precum Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Mircea Eliade și Constantin Noica¹, a căror operă ilustrează pregnant curentul existențialist interbelic², iar prin contribuțiile lor substanțiale și originale și-au înscris numele printre cei mai de seamă reprezentanți ai filosofiei românești din secolul al XX-lea.

Volumele sunt însoțite de un amplu studiu introductiv, semnat de Florica și Marin Diaconu, în care este prezentat filosoful Nae Ionescu ca „personalitate de seamă a culturii românești”, iar după marcarea câtorva repere din biografia lui spirituală și trasarea câtorva caracteristici ale viziunii sale filosofice sunt prezentate, în secțiuni distincte, principalele teme abordate în opera lui. Se începe cu prezentarea concepției lui Nae Ionescu despre filosofie, filosofare și metafizică, se urmărește apoi construcția lui ontologică și prezentarea problematicii ființei, privirea asupra iubirii ca modalitate de cunoaștere, definirea cunoașterii cu toate tipurile ei, viziunea asupra naturii, esenței și specificului religiei, abordarea filosofiei sub semnul antropologiei, problematica culturii și valorii și a mântuirii ca formă supremă de realizare a vieții spirituale. În partea finală a prefeței, se afirmă credința că „Nae Ionescu rămâne un gânditor-filosof de seamă, printr-o serie de idei ce pot fi valorificate în mod pozitiv și mai ales prin aceea că a conceput filosofia ca *filosofare*, ca deschidere către alte modalități de valorizare a existenței, de concepere a *ființei*”. Sunt remarcăți de asemenea cei mai apropiați elevi ai profesorului: Mircea Eliade, care i-a ajuns din vremea studenției colaborator, recuperând apoi

¹ Operele primilor doi autori amintiți au apărut deja în aceeași colecție: Mircea Vulcănescu, *Opere*, vol. I: *Dimensiunea românească a existenței*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă/Editura Univers Enciclopedic, 2005; Idem, *Opere*, vol. II: *Chipuri spirituale. Prolegomene sociologice*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă/Editura Univers Enciclopedic, 2005. Emil Cioran, *Opere*, vol. I: *Volume (1)*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, introducere de Eugen Simion, București, Academia Română/Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012; Idem, *Opere*, vol. II: *Volume (2). Publicistică. Manuscrise. Corespondență*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, introducere de Eugen Simion, București, Academia Română/Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012; Idem, *Opere*, vol. III: *Publicistică (2). Interviu. Corespondență*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Academia Română/Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă/Muzeul Național al Literaturii Române, 2017; Idem, *Opere*, vol. IV: *Corespondență. Note și comentarii*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Academia Română/Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă/Muzeul Național al Literaturii Române, 2017.

² Curent numit și „trăirism” după propunerea lui Șerban Cioculescu, cel care a tradus astfel din limba germană termenul *Lebensphilosophie*.

religia pentru cultura umanității, Constantin Noica, continuatorul preocupărilor de metafizică și logică, Emil Cioran care prin „subiectivismul său propriu” și-a însușit „filosofarea” și „trăirea” și Mircea Vulcănescu care a continuat „cercetarea ontologică a ființei”³.

Bibliografia preliminară cuprinde lista lucrărilor lui Nae Ionescu și o selecție a articolelor despre gândirea lui, consemnându-se aparițiile editoriale până în anul 1999⁴.

În ediția de față este adăugată o cronologie adusă la zi care consemnează evenimente din anul 1788 până în 2019, despre familia, viața și activitatea filosofului, dar și despre colaboratori și cei care s-au implicat în valorificarea moștenirii sale culturale.

În nota privitoare la ediție se precizează că volumele cuprind: integralitatea cursurilor universitare, teza de doctorat, studii, prefețe și o selecție din publicistică.

Volumul I se deschide cu lecția inaugurală ținută de Nae Ionescu, în toamna anului 1919, în fața studenților de la Facultatea de Filosofie și Litere din București: „Funcțiunea epistemologică a iubirii”⁵.

În continuare, volumul cuprinde cursurile lui Nae Ionescu care au fost păstrate sub formă litografiată sau stenografiată:

Curs de istorie a logicei 1924–1924, care începe la 14 noiembrie 1924 și se încheie la 14 februarie 1925⁶.

Curs de filosofie a religiei 1924–1925, ținut în semestrul al doilea, între 27 februarie – 15 mai 1925⁷.

Curs de teorie a cunoștinței 1925–1926, predat între noiembrie 1925 – 29 mai 1926⁸.

Curs de metafizică. Problema salvării în Faust 1925–1926, curs predat în semestrul întâi al anului universitar, între 4 decembrie 1925 – 20 februarie 1926⁹.

Curs de logică. Cu specială privire la științele exacte 1926–1927, curs care începe în 4 februarie 1927 și se încheie în 27 mai 1927¹⁰.

³ Studiul introductiv e preluat din *Opere*, vol. I, București, Editura Crater, 1999. Același text apare, sub semnătura „Ștefan Voinescu”, ca *Introducere* la volumul *Curs de istorie a metafiziciei*, îngrijirea ediției Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia (Elita interbelică), 1996.

⁴ Vezi pentru completare și bibliografia din vol. III, pp. 1129–1138.

⁵ A fost tipărită prima dată în: *Izvoare de filosofie. Culegere de studii și texte*, îngrijită de Const. Floru, Const. Noica și Mircea Vulcănescu, vol. I, București, „Bucovina” I.E. Torouțiu, 1942, pp. 1–17.

⁶ Alte ediții: N. Ionescu, *Istoria logicii 1924–1925*, cu o înștiințare de Floru Andronic, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1925, curs litografiat după note stenografice]; *Curs de istorie a logicei 1924–1925*, în Idem, *Curs de istorie a logicei, însoțit de trei prelegeri din Logica colectivelor 1924–1925*, cu o introducere de Mircea Vulcănescu, ed. îngrijită de Dora Mezdrea și Marin Diaconu, București, Editura Eminescu, 1997, pp. 11–142.

⁷ Alte ediții: Nae Ionescu, *Prelegeri de filosofia religiei*, ed. îngrijită de Marta Petreu, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1993 (ed. a 2-a revăzută, 1994); Idem, *Curs de filosofie a religiei 1924–1925*, prefață de Nicolae Tatu, postfață de Mircea Vulcănescu, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Eminescu, 1998.

⁸ Alte ediții: N. Ionescu, *Teoria cunoștinței 1925–26*, prelegeri litografiate de Constanța Dumitrescu după note stenografice luate de Teodor Ionescu și Floru Andronic, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1926]; Idem, *Teoria cunoștinței*, prefață de Octav Onicescu, ed. îngrijită de Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia (Filosofia creștină), 1996.

⁹ Alte ediții: N. Ionescu, *Curs de metafizică 1925–1926*, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1926, curs litografiat]; Idem, *Problema mântuirii în „Faust” al lui Goethe*, cu o prefață de Mircea Vulcănescu, ed. îngrijită de Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia (Filosofia creștină), 1996.

¹⁰ Alte ediții: N. Ionescu, *Curs de logică. Cu specială privire la științele exacte 1926–1927*, litografiat de Constanța Dumitrescu după note stenografiate de T. Ionescu, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1927]; Idem, *Curs de logică. Cu specială privire la științele exacte 1926–1927*, cuvânt înainte de Constantin Noica, ed. îngrijită de Dora Mezdrea și Marin Diaconu, București, Editura Eminescu, 1997.

Curs de logică 1927–1928, 19 noiembrie 1927 – 25 mai 1928¹¹.

Curs de metafizică. Teoria cunoștinței metafizice. I. Cunoașterea imediată 1928–1929, curs ținut în ambele semestre cu o întrerupere de trei săptămâni după 5 decembrie 1928, când profesorul a solicitat un concediu medical¹².

Prezentarea cursurilor lui Nae Ionescu se continuă în volumul al doilea din *Opere*:

*Curs de istoria logicei 1929–1930*¹³.

*Curs de metafizică. Teoria cunoștinței metafizice 2. Cunoașterea mediată 1929–1930*¹⁴.

Curs de istorie a metafizicei 1930–1931, curs rămas neîncheiat, deoarece la sfârșitul lunii aprilie profesorul va intra în concediu de boală până la sfârșitul anului universitar¹⁵.

*Curs de logică generală 1934–1935*¹⁶.

*Curs de metafizică 1936–1937*¹⁷.

¹¹ Alte ediții: N. Ionescu, *Curs de logică 1927–1928*, după note stenografice de Teodor Ionescu, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1928, litografiat]; Idem, *Curs de logică 1927–1928*, cuvânt înainte de Emil Cioran, ed. îngrijită de Dora Mezdrea și Marin Diaconu, București, Editura Eminescu, 1997.

¹² Alte ediții: Nae Ionescu, *Metafizica, I: Teoria cunoștinței metafizice 1. Cunoașterea imediată*, București, Imprimeria Națională, 1942 (volumul a fost reeditat în ed. anastatică, la Paris, col. „Ethos”, 1978); Idem, *Curs de metafizică. Teoria cunoștinței metafizice 1. Cunoașterea imediată 2. Cunoașterea mediată 1928–1929 1929–1930*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 5–186 (ed. reimprimată în 1995).

¹³ Alte ediții: N. Ionescu, *Istoria logicei 1929–1930*, după note stenografice, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1930, litografiat de Dumitru Cristian Amzăr]; Idem, *Istoria logicei. Al doilea curs 1929–1930*, cu o prezentare a lui Nae Ionescu de Vasile Băncilă și o introducere [de Mircea Vulcănescu și Constantin Noica], București, Imprimeria Națională, 1941 (ed. a doua neschimbată, 1943; volumul a fost reeditat în ed. anastatică, la Paris, Librăria Românilor din Exil, 1989); Idem, *Curs de istorie a logicii*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1993.

¹⁴ Alte ediții: Nae Ionescu, *Metafizica, II, Teoria cunoștinței metafizice. Cunoașterea mediată*, București, Editura Remus Cioflec, 1944; Idem, *Curs de metafizică Teoria cunoștinței metafizice 1. Cunoașterea imediată 2. Cunoașterea mediată 1928–1929 1929–1930*, ed. îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 187–321 (ed. reimprimată în 1995).

¹⁵ N. Ionescu, *Curs de metafizică II. Istoria metafizicei 1930–1931*, publicat sub îngrijirea lui Dumitru Cristian Amzăr și editat de Dem. N. Vasilescu, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1931, curs litografiat]; Idem, *Curs de istorie a metafizicei*, introducere de Ștefan Voinescu, îngrijirea ediției Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia (Elita interbelică), 1996.

¹⁶ N. Ionescu, *Curs de logică generală 1934–1935*, îngrijit de D.C. Amzăr, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie, [1935, curs litografiat]; Idem, *Logica I. Logica generală. Ultimul curs 1934–1935*, ed. îngrijită de Constantin Floru, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, București, Imprimeria Națională, 1943 (ed. anastatică: Paris, Editura „Ion Cușă”, col. „Ethos”, 1978); Idem, *Curs de logică*, București, Editura Humanitas, 1993.

¹⁷ Altă ediție: Nae Ionescu, *Tratat de metafizică*, curs inedit, stenografiat și transcris de Dumitru Neacșu, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dan Zamfirescu, cuvânt înainte și postfață de Dan Zamfirescu, însemnări inedite despre Curs și o Mărturie de Nestor Ignat și un document inedit prezentat de Octavian Ghibu, București, Editura Roza Vânturilor, 1999.

Volumul se încheie cu câteva prelegeri de *Logica colectivelor și metafizică* ținute de Nae Ionescu în 1935 (11 ianuarie, 27 martie și 29 martie)¹⁸, completate cu însemnări tot de *Logica colectivelor* de la cinci prelegeri din 1938 (28 februarie – 1 aprilie).

Textele cursurilor sunt preluate după *Opere*, vol. I–IV, apărute între anii 2000–2011¹⁹, adăugându-se doar câteva note ale editorilor din anii '40, valorizări istorice și critice, precum și recenzii la edițiile din anii '40. Avantajul cititorului de acum este de a parcurge cronologic desfășurarea cursurilor. Astfel pot fi urmărite mai ușor precizările terminologice făcute de profesor, precum și legăturile interdisciplinare propuse de acesta²⁰.

Volumul al III-lea conține teza de doctorat în filosofie a lui Nae Ionescu: *Die Logistik als Versuch einer neuen Begründung der Mathematik* (München, 1919)²¹, în limba germană și în traducerea lui Alexandru Surdu (la *Note*, pp. 816–858²²).

Un grupaj de *Studii* cuprinde articolul „Comentarii la un caz de tranziție a conceptelor matematice”, publicat de Nae Ionescu în *Gazeta matematică* în 1922, „Notă asupra unei clase de judecăți”, în care se indică o problemă pe marginea unui articol al lui Octav Onicescu, publicat în *Revista de filosofie*, în 1923, conferința „Sindicalismul” rostită în ziua de 11 martie 1923 la Fundația Universitară „Carol I” din București²³, broșura *Grafologie. Scrisul și omul*, tipărită sub pseudonimul „Nemo”, în 1926 și articolul „Puțină grafologie ...” apărut în *Ideea europeană*, în 1924²⁴.

Sunt incluse sub titlul *Prefețe*: „Notă introductivă la Vasile Conta, *Opere complete, I. Teoria fatalismului*” (București, Editura Cultura Națională, 1923), „Cuvânt introductiv la: Herbert Spencer, *Individul împotriva statului*” (trad. I. Olimpiu Ștefanovici-Svensk, București, Editura Cultura Națională, 1924), „Notă introductivă asupra rațiunii practice” (Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, în românește de Dumitru Cristian Amzăr și Raul Vișan, București, Editura Institutului Social Român, 1934), „Prefață la Mihail Sebastian, *De două mii de ani...*” (București, Editura Națională Ciornei, 1934) și „Prefață la *Roza vânturilor*” (culegerea de publicistică îngrijită de Mircea Eliade: Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, București, Editura Cultura Națională, 1937)²⁵.

¹⁸ Incluse în: Nae Ionescu, *Curs de istorie a logicei, însoțit de trei prelegeri din Logica colectivelor 1924–1925*, cu o introducere de Mircea Vulcănescu, ed. îngrijită de Dora Mezdrea și Marin Diaconu, București, Editura Eminescu, 1997, pp. 143–176.

¹⁹ Nae Ionescu, *Opere*, vol. I: *Cursuri de metafizică, 1*, studiu introductiv de Florica Diaconu și Marin Diaconu, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Crater, 2000; Idem, *Opere*, vol. II: *Cursuri de metafizică, 2*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Roza Vânturilor, 2005; Idem, *Opere*, vol. III: *Cursuri de logică, 1*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2010; Idem, *Opere*, vol. IV: *Cursuri de logică, 2*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2011 (ed. a doua, vol. II–IV: București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2017; vol. I, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, studiu introductiv de Acad. Alexandru Surdu, 2019).

²⁰ În prima ediție a *Operele* lui Nae Ionescu, cursurile sunt grupate tematic: în primele două volume cursurile de filosofie a religiei, teorie a cunoștinței și metafizică, iar în următoarele două volume, cursurile de logică.

²¹ Teza a fost pregătită în anul 1916, dar a fost susținută abia în 1919, fiind tipărită postum în *Izvoare de filosofie. Culegere de studii și texte*, vol. II, 1943, pp. 1–52.

²² Traducere reproducă după: Nae Ionescu, *Neliniștea metafizică*, ed. și note de Marin Diaconu, București Editura Fundației Culturale Române, 1993, pp. 5–56.

²³ Incluse și în: *Ibidem*, pp. 57–74, 134–135, 114–133.

²⁴ Apărute și în volumul: Nae Ionescu, *Grafologie. Scrisul și omul*, ed., notă asupra ediției și bibliografie selectivă de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1994.

²⁵ Textele din această primă parte sunt cuprinse și în: Nae Ionescu, *Opere*, vol V: *Studii filosofice, introduceri, prefețe 1909–1937*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2019.

Din vasta publicistică, desfășurată în zece volume din prima ediție de *Opere*: vol. VI–XV (1999–2018)²⁶ –, editorii au preluat doar câteva sute de pagini (vreo 540 p., după cum spun ei), „exigent selecționate” pe criterii literare și filosofice.

După grupajul final de *Note și comentarii*, volumul cuprinde o micro-antologie „Nae Ionescu despre el însuși”, indicându-se și câteva „valorizări istorice și critice”, făcute de alți autori.

În *Postfață*, Eugen Simion se întreabă: „ce gândește Nae Ionescu despre literatură și, în altă ordine de idei, câtă *literaturitate* ascunde, voit sau nevoit, opera acestui «*maître à penser*» care, după vorba lui Mircea Eliade, este omul care «a înțeles și a justificat tot» și tot el «a reușit să se împace cu lumea și cu Dumnezeu»?!”²⁷. Îl numește „promotorul existențialismului românesc” și discută prefața lui Nae Ionescu la romanul lui Mihail Sebastian *De două mii de ani*, interesul pentru *Scrisoarea I* și *Sărmanul Dionis* de Mihai Eminescu, „problema salvării” în *Faust*, articolele cu temă culturală, preocuparea pentru teatru și păreri despre fondul clasic al literaturii. Cu ochiul criticului literar se referă la stilul filosofului: „exact, anticalofil, uneori necruțător în polemică”, „provocator”.

Volumele de *Opere* se încheie cu: Lista cursurilor predate și a seminariilor conduse de Nae Ionescu (Metafizică și Logică) între 1919–1938²⁷, Lista publicațiilor periodice la care a colaborat Nae Ionescu, Lista pseudonimelor folosite de Nae Ionescu.

Pentru orientarea în consultarea volumelor, avem: Glosar (de termeni), Indice de nume, Indice de publicații periodice, Indice de instituții, asociații și organizații, Indice geografic.

Ultimele pagini sunt cu ilustrații: portrete, documente și titluri de publicații.

Titus Lates

²⁶ Nae Ionescu, *Opere*, vol. VI: *Publicistică, 1: 1909–1923*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Crater, 1999; Idem, *Opere*, vol. VII: *Publicistică, 2: 1924–1926*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei/București, Editura Aritmos, 2002; Idem, *Opere*, vol. VIII: *Publicistică, 3: ianuarie–august 1927*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Roza Vânturilor, 2007; Idem, *Opere*, vol. IX: *Publicistică, 4: septembrie 1927 – mai 1928*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2013; Idem, *Opere*, vol. X: *Publicistică, 5: 1 iunie 1928 – 29 martie 1929*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2015; Idem, *Opere*, vol. XI: *Publicistică, 6: 1 aprilie – 31 decembrie 1929*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2015; Idem, *Opere*, vol. XII: *Publicistică, 7: 1 ianuarie – 30 septembrie 1930*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2016; Idem, *Opere*, vol. XIII: *Publicistică, 8: 1 octombrie 1930 – 31 decembrie 1931*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2016; Idem, *Opere*, vol. XIV: *Publicistică, 9: 1932*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2017; Idem, *Opere*, vol. XV: *Publicistică, 10: 1933–1938, 1940*, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2018 (vol. VIII–X, XII, ed. a 2-a, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2017; vol. VI și VII, ed. a 2-a, București, Editura Muzeul Literaturii Române 2018).

²⁷ Editorii precizează că titlurile de până în 1931 sunt preluate dintr-o listă inedită întocmită de Mircea Vulcănescu.

Cristian Petru, *Homo hominans. Despre relevanța ontologică a umanului*, Iași, Editura Institutul European, 2020, 202 p.

Nu sunt mulți acei oameni a căror amintire – odată dispăruți din viața noastră – ne provoacă sentimentul cald al unei prezențe care învinge timpul. Regretatul Cristian Petru (1952–2003) a fost pentru mine o astfel de persoană. De aceea, am întâmpinat cu bucurie vestea că, de curând – sub îngrijirea lui Adrian Miroiu, cu sprijinul familiei și al prietenilor apropiați – Editura Institutul European a reeditat sub titlul de mai sus câteva dintre studiile și articolele publicate de el în anii '80 ai secolului trecut în *Revista de filosofie* și în mai multe volume colective. Pe atunci, autorul lor era un tânăr, dar destoinic, meticolos și aplicat cercetător pe tărâmul filosofiei; și nu numai, interesul său cuprinzând de asemenea și o arie mai largă din cadrul principalelor științe socio-umane (psihologie, sociologie, antropologie culturală, religiologie etc.). De altfel, acest interes conjugat al autorului pentru filosofie și științele socio-umane se justifică prin interesul său primordial pentru ontologia umanului, domeniu sub care sunt circumscrise – direct, sau indirect – toate textele grupate în prezentul volum.

Autorul acestuia era pe atunci abia în cel de-al patrulea deceniu de viață, o vârstă la care cei mai mulți publiciști în ale filosofiei de abia „își ascultă creioanele”. Or, la rigoare, atunci când scrii pentru a publica, este de dorit să fii o „voce” cu timbru aparte, dacă nu vrei să fii un simplu tonomat care reproduce impersonal „melodii” compuse de alții. Iar la vârsta la care mă refer, Cristian Petru avea deja o „voce” a sa, care poate să fie și azi ascultată. Miza recenziei de față tocmai aceasta este – de a arăta că merită să ne întoarcem la el. Ceea ce impresionează cititorul încă dintru început este grija rar întâlnită cu care autorul își construiește textele. Poate fi remarcată, astfel, o pleiadă de trăsături ale acestora care par aproape nefirești dacă te gândești la vârsta pe care o avea atunci cel ce le-a scris. Aș evidenția, de pildă, densitatea lor ideatică; stilul – savant și literar, totodată – în care autorul își șlefuieste *ad unguem* textele; acribia cu care citează inclusiv cele mai recente cărți și articole din reviste filosofice din țară și străinătate; tonul matur; stăpânirea remarcabilă a informației vehiculate; curajul de a exprima opinii personale „neortodoxe”; bagajul filosofic – teoretic și conceptual – la care recurge întotdeauna; modul impecabil al folosirii elementelor de aparat critic în textele sale; cultura vastă în orizontul căreia gândește și își redactează textele etc. etc. Pentru fiecare dintre aceste calități ale scriiturii sale, s-ar putea oferi multe exemple. Însă este inutil, fiind prezente în fiecare pagină a cărții. Cei care l-au cunoscut mai îndeaproape știu prea bine că toate calitățile enumerate sunt rodul triplei experiențe a autorului – cronologic, cea de om al bibliotecii, cea de redactor de carte și cea de profesor – experiență ce transpare în fiecare dintre textele de aici.

Două dintre studiile din volum („Ontologia umanului ca ontologie fundamentală” și „*Homo hominans*: regimul ființării umane și ontologia”) sunt dedicate strict tratării sistematice a problemei ontologiei umanului, căreia autorul dorește să-i sublinieze caracterul de *disciplină filosofică fundamentală*. Cristian Petru afirmă în mod explicit statutul pe care ar trebui să îl aibă ontologia umanului între disciplinele filosofice, acela de *philosophia prima*; așadar, de disciplină ce-ar putea detrona în acest sens metafizica și ontologia generală. Ne amintim că pe acestea Aristotel le declarase ca fiind, fiecare în felul ei, *philosophia prote*: prima prin caracterul divin al principiilor și cauzelor transcendente pe care le cercetează, iar cea de-a doua prin faptul că ea are obiectul cel mai larg și mai abstract cu putință – *ființa ca ființă*, ființa gândită în virtutea faptului pur și simplu că *este*. La o primă vedere, dacă ne gândim că ontologia umanului este o ontologie regională, o subdisciplină a ontologiei generale, ideea aceasta ar putea părea surprinzătoare. Și, totuși, argumentația autorului face ca ea să devină, dimpotrivă, seducătoare. Căci, într-adevăr, dacă ființa umană este cea care dă seamă de tot ceea ce este, atunci cunoașterea modului de ființare specific uman nu ni se poate arăta decât ca fiind primordială în raport cu orice alt demers cognitiv/explicativ al omului. Ideea centrală a acestor două studii – de altfel, a întregii cărți – este aceea că, așa cum omul care se întoarce cu fața spre Dumnezeu

se poate îndumnezei, la fel, omul care se întoarce, autoreflexiv, asupra lui însuși, pentru a lua seamă de sine într-un chip mai adânc, poate produce în el un spor de umanitate, se poate umaniza suplimentar. Iar rostul demersurilor filosofice ce se desfășoară în orizontul ontologiei umanului tocmai acesta este, de a cerceta cum este posibil ca omul să devină în mod deplin *homo hominans*.

Un alt grupaj este dedicat studiilor exegetice publicate de autor cu privire la filosofia lui Lucian Blaga, filosofie care reprezintă o foarte bună ilustrare a problematicei ontologiei umanului, așa cum este ea tratată de către marele filosof român. Acest grupaj cuprinde studiile: „Pentru Blaga, filosoful”, „Un construct teoretic neclasic: «orizontul ontologic» al ființării umane”, „Cunoaștere și existență creatoare” și „Umanul ca mod ontologic în filosofia lui Lucian Blaga”. Analizele exegetice pe care Cristian Petru le aplică operei lui Blaga (ca și ale altor autori abordați) nu se opresc la straturile de suprafață ale textelor, cu mulțumirea facilă de a expune clar și corect ideile, ci plonjează permanent în straturile de adâncime ale acestora, scoțând la lumină sensuri și semnificații nedecelabile altminteri. Or, pentru ca acest lucru să devină posibil, este nevoie nu doar de abilități intelectuale de excepție, ci și de o răbdare, de o acribie și o destoinicie exegetice de care nu mulți sunt capabili. Grija pentru accederea la sensul cel mai profund al unei gândiri a fost combustibilul care i-a alimentat mereu autorului energia necesară pentru a-și pune în valoare capacitățile mai devreme enumerate. Deși acestea transpar la tot pasul, aș da, totuși, măcar un exemplu. Unul dintre aspectele filosofiei lui Blaga care scapă multora dintre cititorii superficiali ai operei filosofului român este distincția pe care el o face între cele două garnituri de coordonate pe temeiul cărora își construiește sistemul. Un cititor atent, însă, știe că distincția dintre coordonatele „filosofice” și cele „metafizice” ale sistemului blagian este esențială nu doar pentru înțelegerea gnoseologiei și epistemologiei bligiene sau pentru înțelegerea concepției sale despre cultură, valoare, artă, religie, istorie etc., ci și pentru înțelegerea ontologiei și metafizicii bligiene. Într-adevăr, în toate demersurile sale explicative – fie în privința cunoașterii, fie în cea a culturii, valorilor, artei, istoriei etc. – Blaga „atacă” de fiecare dată orice problemă dintr-o dublă perspectivă. Din perspectivă „filosofică”, el explică esența, sensul, înfățișările, articulațiile etc. faptului cercetat (cunoaștere, cultură, valoare, artă etc.), iar din perspectivă „metafizică”, el caută temeiurile lor ultime. Asta și face ca la Blaga, pe lângă o *teorie* en-statică, filosofică, a cunoașterii, culturii, artei, valorilor etc., să avem de-a face, întotdeauna, și cu o încercare – ec-statică, risca(n)tă, dar asumată – de întemeiere *metafizică* a acestora. Iar dacă primul tip de demers presupune o descriere și o explicare rațională (deci, *cunoaștere*), cel de-al doilea, care presupune o „aruncare de săgeți aprinse în întunericul necunoașterii”, este un demers de metaforizantă revelare a misterului existențial, o *creație*.

În sfârșit, un al treilea grupaj de texte este alocat interesului pe care Cristian Petru l-a avut constant pentru problematica faptului religios. Aici se distinge analiza efectuată asupra religiologiei fenomenologice, analiză ce își propune să arate unitatea în diversitate a acestui curent din știința religiilor, care începe la sfârșitul secolului al XIX-lea, atinge apogeul în anii '20–'40 ai secolului trecut, dar continuă să se manifeste, prin Mircea Eliade, de pildă, și în perioada postbelică. Metoda fenomenologică la care recurge exponenții religiologiei fenomenologice (R. Otto, G. van der Leuw, J. Wach ș.a.) este atent expusă și analizată prin raportarea ei la metoda fenomenologică husserliană, ca paradigmă filosofică deplină în acest caz. Trecând peste informarea „la zi” și peste analiza meticuloasă a chestiunilor privitoare la religiologia fenomenologică, se poate remarca aici iarăși o idee neașteptată, anume, aceea cu privire la existența unui platonism subiacent în privința înțelegerii realităților sacre de către Mircea Eliade ca entități suprasensibile, imobile și sustrate devenirii, dar care se „împlântă” în realul sensibil prin faptul că fenomenele lumii sensibile își iau ființa prin „participarea” la cele sacre, suprasensibile.

Îndeobște, recenzia este văzută ca fiind un „gen minor” între scrierile științifice. Însă, atunci când este făcută temeinic, ea poate căpăta – în conținut, cel puțin – anvergura unui studiu sau a unui articol de opinie. Recenziile semnate de Cristian Petru aveau această anvergură. Din acest motiv, deloc în ultimul rând, aș remarca și cele două recenzii pe care Adrian Miroiu le-a prins în volum: „Observații la o «Hermeneutică a Hermeneuticii lui Mircea Eliade»” (recenzie la cartea *Hermeneutica lui Mircea Eliade* a reputatului eseist, critic și istoric literar Adrian Marino, apărută la Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980 și, în același an, la Paris, Gallimard, cu titlul *L'herméneutique de Mircea Eliade*)

și „«Rostirea Ființei»: între anamneza etimologică și anarhia ontologică” (recenzie la cartea, pe atunci, debutantului într-ale publicisticii filosofice Constantin Barbu, *Rostirea esențială: eseu despre reamintirea Ființei*, Craiova, Scrisul Românesc, 1985). Indiferent față de statutul publicistic și cultural pe care atunci îl aveau cei doi autori, Cristian Petru vădește în recenzarea lucrărilor acestora o egală exigență. Celui dintâi îi demonstrează tranșant inadecvarea filosofică la tema cărții sale despre hermeneutica lui Mircea Eliade, subliniind, totodată, și reușitele lui. Iar celui de-al doilea îi scoate în evidență – delicat, dar ferm – „noicăreala”¹, dar și excesul de poeticitate nefiresc pentru o carte cu conținut filosofic și, deci, neglijarea conceptualului, a rigorii raționale, care sunt prezente la modelele sale (Noica și Heidegger). De bună seamă, aceștia doar aparent se joacă cu termenii, căci, în realitate, ei analizează rațional concepte ale căror sensuri nu sunt relevabile de către oricine. Ușurința cu care ei fac acest lucru este doar un epifenomen crescut pe cunoașterea vastă și adâncă a filosofiei; și a limbii ca vehicul al acesteia. Ceea ce fac ei este un *joc* hermeneutic și nu o simplă *joacă*.

Este de sperat că volumul acum apărut va fi urmat de altele, care vor aduna laolaltă nu doar textele publicate ulterior de autor în nemilos de scurta sa existență, ci și textele care au rămas în manuscris, care se poate presupune că sunt numeroase, dat fiind atât faptul că se știe că el avea o putere de muncă uriașă, cât și faptul că cei care l-au cunoscut mai îndeaproape știu că publica foarte greu, ținând „pentru sertar” tot ceea ce autoexigența sa proverbială nu considera a fi demn de încredințat tiparului. Multe dintre acestea sunt – foarte probabil – dedicate filosofiei și culturii românești, pe care știm că le-a iubit cu bine temperată patimă.

Ilie Pinte

¹ Menționez că prin caracterul peiorativ al acestui termen nu vizez câtuși de puțin minimalizarea fascinantelor analize prin care Noica scoate la iveală semnificațiile filosofice până atunci nebănuite ale unor cuvinte românești, ci numai imitarea filosofului prin acea joacă dezlănțuită cu vorbele, acea trecătoare patologie filosofică pe care marele filosof a generat-o în epocă, fără voie și fără vină.